

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה מורינו הרב שליט"א

הסרת תווית מן החלה בשבת

ברירה בדברים ניכרים העומדים זה על גבי זה

במשנה ברורה (סימן שי"ט ס"ק טו) כתב שבגדים התלויים על הכותל זה אחר זה, או בגדים המקופלים בערימה זה למעלה מזה, והוא מחפש אחר בגד הנצרך לו, שמותר לו להסיר בגד אחר בגד עד שיגיע לבגד שהוא זקוק לו. וטעמו מתבאר בביאור הלכה (שם ד"ה לאכול מיד) שבאופן שאין המינים מעורבים רק שהם זה אחרי זה או זה על גבי זה, אין זה כלל תערובת שיהיה בה איסור בורר.

וכתב שאפילו אם ירצה מאן דהוא לדחוק, שכל שאין כל מין נפרד בפני עצמו עדיין נחשב שהמינים מעורבים ויש כאן איסור בורר, מכל מקום כתב, שאין להחמיר בזה רק כאשר מסלק ודעתו בברירתו להניח לאחר זמן; וביאר כי מצד מלאכת ברירה מאחר ושני המינים נפרדים זה מזה, אין כאן תיקון של מין אחד מהם במה שמסלקים את המין האחר, ויש כאן מלאכת בורר רק מצד המציאות שיש כאן תערובת, ומאחר שאין לו כל תועלת בפסולת שאותה בורר, אין כאן מלאכה כלל, וזה דומה למי שצד נחש שלא ישכנו שגם לדעת הרמב"ם שמלאכה שאינה צריכה לגופא חייב עליה, כלל אין זו מלאכת 'צד' שמהותה לצוד לעצמו וכאן הוא כולא נחש שלא ישכנו, והכי נמי בבידון דידן שאינו בורר את הפסולת לעצמו אלא רק מסלקו כדי שלא יפריע לו להגיע אל האוכל.

וכוננת הביאור ההלכה, כי זה ודאי שהוצאת הפסולת מתוך האוכל היא עיקר דרך מלאכת בורר, אלא שכל זאת כאשר מוציא את הפסולת מתוך האוכל ממש שמעורב בו, שפעולה זאת נעשית באוכל ממש להוציא מתוכו את הפסולת והרי זה כמתקן את האוכל, אבל כאשר האוכל עומד לעצמו ורק מפריד ממנו את הפסולת שלא תהיה סמוכה לו, אין זה נחשב שפעל באוכל אלא בפסולת, וכיון שהמלאכה בפסולת ובפסולת אין לו כל תועלת, הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופא, אבל אם ירחיק את האוכל להפריד אותו לגמרי מן הפסולת זו מלאכה הנצרכת לגופא.

וכתב שאפילו למאן דאמר שגם הצד נחש שלא ישכנו הוא בכלל מלאכה, והגם שאינו חייב על כך חטאת אסור לעשותו, מכל מקום מאחר שהתרומת הדשן כתב שכל המינים ניכרים זה מזה המשך בעמ' ב'

בתחילת סעודת ליל שבת, לפני שאבי המשפחה החל לברך 'המוציא' ולחתוך את החלה לכל בני המשפחה, הסיר אחד הילדים את תווית המאפייה המודבקת על גבי החלה כדי שזו לא תפריע את האכילה. אחיו הגדול שראה את מעשיו, העיר את תשומת לבו שיתכן שאסור לעשות כן בשבת, מכיון שהתווית צמודה לחלה והפרדתה מהחלה נחשבת ל'בורר פסולת מתוך האוכל'; רצינו לשאל האם אכן פעולה זו אסורה בשבת, כי לפי מה שלמדנו שכאשר הפסולת אינה מעורבת ביחד עם האוכל אין בעיה של איסור בורר, ולפי זה האם מותר להסיר מדבקה זו בשבת?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בבידון הסרת התווית יש לברר: א. מצד איסור בורר, שהתווית הרי היא כפסולת העומדת על גבי האוכל והסרתה מתקנת את המאכל, הן כלפי כל החלה שהיא האוכל, ובפרט כלפי החלקים הדבוקים בתווית שהם ממש מעורבים עימה, ולהפריד בזהירות את התווית שהיא פסולת מתוך חלקי החלה הדבוקים בה, זו ממש הוצאת פסולת מתוך האוכל. ב. גם כאשר מוציאים את התווית בזהירות שלא יעלה עימה מן החלה, עשויים לגרום בטעות לקריעת התווית אשר כתוב עליה דברים או ציורים, ויש בכך חשש איסור מחיקה וקורע.

ברירה בדברים ניכרים

בתרומת הדשן (שו"ת סימן נז) דן על קערה שיש בה חתיכות של שני מיני דגים מעורבים, ובעלת הבית מבקשת בליל שבת להוציא מהקערה מנות דגים עבור סעודת היום, וכתב שאפילו שהדגים גדולים וניכרים, והיה נראה שאין כאן איסור בורר, מסבירא בלבד אין להחייב במקום חשש איסור דאורייתא. וכן פסק הרמ"א (סימן שי"ט סעי' ג). אמנם כתבו האחרונים שבוודאי אין איסור בורר כאשר החפצים ניכרים ונפרדים לגמרי, אלא שבבידון התרומת הדשן היו הדגים 'מונחים יחד' מעורבים ומעורים מעט זה בזה, באופן שהעירוב שלהם זה בזה הקשה מעט על השימוש בהם, ולכן שייך בהם בורר אפילו שהם 'ניכרים בהפרדתם חתיכות גדולות' וקל להשתמש בהם גם באופן זה.

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לקמט תבנית אפייה בשבת

כאשר זורקים לאשפה תבניות אפייה אלומיניום או בקבוקי שתייה, רגילים לקמט את התבניות על מנת שלא יתפסו הרבה מקום; האם הדבר מותר לעשות כן בשבת: תשובת מורינו הרב שליט"א:

מותר, ואין זה בכלל איסור סתירת כלים.¹

אמירה לגוי בהתלכלך בשבת

'קפוט' של אברך התלכלכה בשבת באופן שהוא אינו יכול להסתובב בצורה שכזאת; האם מותר לומר לגוי לנקות אותה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

באופן שיש איסור מלבן מן התורה, אסור. אך כשהאיסור הוא רק מדרבנן, כניעור אבק² וכדומה, מותר לומר לגוי משום כבוד הבריות.

סוכר מלוכלך מחלב

תופעה מצויה ושכיחה ב'קאווע שטיבל' - המקום המיועד להכנת קפה ותה, שהסוכר שנמצא שם מלוכלך משיירי קפה

1 אין זה בכלל סתירת כלים משני טעמים: א. כיון שאפשר לחזור וליישר את התבנית, וכן כתב במאור השבת בשם הגר"ש אלישיב (חד עני תקנח הערה ד). אמנם לפי טעם זה יש לדון באופן שמקמט בצורה שאי אפשר שוב ליישר יתכן שאסור. ב. כדברי השו"מ שאין עליה שם כלל, שחרי אינם צריכים טבילה ואינם מקבלים טומאה. (ראה אגרות משה י"ד ח"ו סי' כ"ב כלים מדלעת שא"א שישפזו אלא זמן מעט). ובמאור השבת אסור לפי טעמו לחתוך את המאכל עם התבנית, לפי הסתור כל, אך נראה להלכה שאין זה כלי, מאחר וכלים חד פעמיים אינם אלא כלי גרוע ועדיף ממוסנקי, שמותר לשבור על מנת ליטול האוכל בשבת (כצ"ח ל"ג), ואין צורך לחשוש כשחותך שהתבנית לא תיחתך, וכן גם לגבי כוס חד פעמי וכדומה.

2 ראה סי' ש"ב (פ"א ב"ח) ובמשנה ברורה (סק"ה) בשם האמ"ר רבה כי מדינא יש איסור בזה כי הרבה ארסונים סוברים כשיטת רש"י, אך יש לסמוך להקל ע"י אינו יהודי ובפרט

חלב; רציתי לברר את ההלכה, האם מי שעומד בתוך 6 שעות מאכילת בשר אסור לו להשתמש בסוכר המלוכלך:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אפשר להשתמש בסוכר המלוכלך מחלב גם בתוך שש שעות מאכילת בשר.³ אך אם החלב ניכר, וכן אם יש כפית מלוכלכת משיירי חלב, יש לנקותה לפני השימוש.⁴

תינוק שלכלך בגד בחנות

אמא הליבישה לתינוקה הקטן מעיל למדידה בחנות הבגדים, ובעוד המעיל על התינוק הוא פלט ולכלך את המעיל; בעלי החנות מחייבים ודורשים בתוקף מהאם לנקות ולשלם על המעיל שהתינוק לכלך, האם האמא חייבת: תשובת מורינו הרב שליט"א:

האמא אינה חייבת לשלם על המעיל, ואף לא את סכום הנזק.⁵

לתבוע מעון לסכסד לאחר גזירת המעונות

הורה שבנו התינוק היה רשום במעון מסוים, הוציא את בנו מהמעון במהלך השנה לתקופה של מספר חודשים מסיבות אישיות. למרות זאת, המעון המשיך לשמור את התינוק כרשום ולקבל עבורו סכסוד ממשלתי שלא כדין. קעת שואל האב האם ביכולתו לדרוש מהמעון להעניק לו

ראה פתחי חושן (נתיבות פ"ק ה' תע"ה פ"ו) שבספר נחלת אליהו (להג"ח ודושינר ח"א סי' ט) כתב שהמעמיד קטן על השלחן ושבר כלים חייב משום 'מעמיד', והו"ק כשהעמיד את התינוק שלא ברשות וגם בביר הוי"קא, אבל כאן הרי מדדה ברשות וכן הדין, וכן אינו ברי הוי"קא. וסברא זו לחייב מדן מעמיד הוא רק לסוכרים שחייב מעמיד הוא מדן 'אדם המזיק', אך לסוכרים שהחייב הוא מדן שם 'רוג'ל' אין מקום לחייב מעמיד בקטן. ובבידון דידן גם אין זה בגדר 'רוג'ל' בניזקין כיון שיש לה רשות למדוד בחנות, ולכן גם לאחר ששילמה היה זה מחמת טעות שהמכירת דרשה ממנה בתוקף, ועליה להחזיר את הכסף.

ההסכסוד ממשרד הממשלה מגיע רק בתור סיוע לילדי החרדים הכולאים את אינו כסף ששייך לחרדים, ומה שמחמקען הוציא כסף שלא כדין, אין שנעשה על שם תינוק זה אך התינוק לא היה זכאי באותו זמן, ולכן הגביה כבר הייתה ואין

לשאלות בהלכה:

9917936@gmail.com rav@abiryaakov.com | 8 ש"לוחה 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

לתגובות:

9917936@gmail.com

